

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХMECHANISM OF ENTREPRENEURSHIP FORMATION
AND YOUTH EMPLOYMENT IN RURAL AREAS

УДК 338.631

Плотнікова М.Ф.к.е.н., доцент кафедри
інноваційного підприємництва
та інвестиційної діяльності
Житомирський національний
агроекологічний університет
Булуй О.Г.к.е.н., доцент кафедри
інноваційного підприємництва
та інвестиційної діяльності
Житомирський національний
агроекологічний університет
Ващенко А.О.магістр
Житомирський національний
агроекологічний університет

Висвітлено науково-теоретичні підходи та стан розвитку сільських територій Житомирської області. Виявлено проблеми становлення підприємництва та чинники, що їх зумовлюють. Розкрито напрями активізації процесів саморозвитку. Обґрунтовано механізм залучення молоді до відродження сільських територій. Визначено ефективність впровадження системи заходів з саморозвитку на основі реалізації концепції «Родова садиба».

Ключові слова: сталий розвиток, розвиток сільських територій, підприємництво, зайнятість, соціальна адаптація.

Освещены научно-теоретические подходы и состояние развития сельских территорий Житомирской области. Выявлены проблемы становления предпринимательства и факторы их обуславливающие. Раскрыты направления активизации процессов саморазвития. Обоснован механизм привлечения молодежи к возрождению сельских

территорий. Определена эффективность внедрения системы мероприятий по саморазвитию на основе реализации концепции «Родовая усадьба».

Ключевые слова: устойчивое развитие, развитие сельских территорий, предпринимательство, занятость, социальная адаптация.

The article describes theoretical approaches and the state of development of rural territories in Zhytomyr region. It demonstrates the problems of establishing entrepreneurship and their factors. The article reveals directions of intensification of the processes of self-development. The authors explained the mechanism of attracting young people to the revival of rural areas. The article shows the effectiveness of the implementation of the system of self-development based on the concept of «Patrimonial estate».

Key words: sustainable development, rural development, entrepreneurship, employment, social adaptation.

Постановка проблеми. Характерною рисою суспільно-економічного сектору сучасності є поширення принципів сталого розвитку, нульових підходів до антропогенного навантаження на навколишнє середовище (концепція «нульового зростання»), екологізації виробництва та життєдіяльності (введення біологічних, органічних, пермакультурних, безвідхідних і енергозберігаючих технологій), пріоритетність впровадження інноваційних підходів, нано-, інформаційних та когнітивних технологій і ноосферного бачення щодо подальшого розвитку людства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні аспекти формування та функціонування аграрного ринку, трансформація та реструктуризація форм господарювання та виявлення ролі основних учасників цих відносин є в незмінно в колі уваги В. Андрійчука, П. Саблука. Система та механізм інфраструктурного забезпечення агропромислового сектору економіки є центральною темою досліджень Т.А. Бутенко, Л.І. Калачевська, Т.П. Кальна-Дубінюк, В.В. Клочана, Д. Крисанова, Ю.В. Плакса, І.І. Проданова, І.В. Прокопи, В.В. Самсонова, О.К. Трофімова та інші. Автори визначають дефініції та практичну складову системи виробництва та інфраструктурного забезпечення сільської місцевості [1–3], вивчають механізм його розвитку з позицій активності окремих його елементів [4], дають якісну оцінку інформаційно-консультаційному забезпеченню суб'єктами ринкової інфраструктури [5], дають характеристику рівню наданих послуг в Україні та світі, а також їх ролі у формуванні попиту

й пропозиції на продукцію [6, 7] тощо. Проблемам активізації й гармонізації суспільно-економічних стосунків, організації, інвестиційній та інноваційній діяльності з метою розвитку сільських територій присвячені чисельні праці як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Такими є результати досліджень О. Бородіної, О. Булавки, М. Маліка, О. Попової, В. Россохи, П. Саблука, О. Скидана та інших. Аспекти регіонального розвитку територій, можливості використання європейського і світового досвіду в діяльності національних і наднаціональних формувань описані у працях В. Гейця, Т. Зінчук. Теоретичні, методологічні і практичні аспекти розвитку сільських територій, а також перспективи оптимізації національної аграрної політики знаходяться в центрі уваги В. Збарського, І. Прокопи, Л. Шепотька, В. Юрчишина. Наявність асиметрій і диспропорцій в сільському розвитку вимагають подальших економічних, політичних, соціальних і екологічних перетворень як в світовій економічній системі, так і в Україні.

Постановка завдання. Метою дослідження вивчення механізмів активізації підприємницької діяльності на сільських територіях через інструменти самозайнятості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екологічна ситуація в Україні набуває загострення особливо на території міст, де 60% ВВП країни створює загрозу техногенного навантаження для 70% населення країни (80% промислових підприємств зосереджені в містах та селищах міського типу, в яких зосереджено 90% відходів в країні) [1]. Складність процесів в містах головним чином

пов'язана з концентрацією важкої промисловості, транспортними потоками, що підвищують вміст канцерогенів у ґрунті, воді та повітрі. Міста є залежними від налагодження систем ресурсного постачання та відведення відходів з подальших їх очищенням, в той час як комунальні системи є часто перевантаженими, потребують капітального ремонту, постійного контролю і відновлення. Водночас деградаційні процеси в державі загострюють демографічну проблему та знижують рівень зайнятості. Потреба адаптації молоді та формування засад підприємницької діяльності є механізмом відродження соціуму та становлення соціально-економічної системи суспільства.

Спад виробництва у сільському господарстві, нестача кваліфікованих спеціалістів в сільській місцевості виявили потребу в інформуванні та знаннях щодо організації та ведення ефективного сільськогосподарського виробництва в умовах ринку. В результаті ринкових трансформацій змінилася структура організаційно-правових форм підприємств в суспільному секторі (табл. 1), так і виробництві валової продукції (рис. 1).

Зростаюча потреба товаровиробників у інформуванні про зміни в секторах економіки та державній політиці, надання допомоги під час ведення виробничої діяльності та інформування про результати наукових досягнень, трансформувалася, як результат процесу прийняття рішення за умов жорсткої конкуренції на ринку. Тому виникла необхідність удосконалення економічних відносин під час виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, товарів, робіт і послуг. Для України сільське господарство є провідною галуззю економіки, яка віддзеркалює динамічні зміни суспільного сектору та соціально-економічні процеси життя держави. Поступове нарощування

потенціалу галузі протягом 2000–2015 рр. за одночасного скорочення частки підприємств державної й колективної форми власності стало поштовхом до активізації приватного капіталу, найбільш пристосованого до мінливих ринкових умов. В господарствах населення виробляється 56% продукції тваринництва, 80,6% плодово-ягідної та 88,3% овочевої продукції (80–160% порівняно з обсягами виробництва в суспільному секторі).

Потужний природно-ресурсний потенціал країни використовується недостатньо ефективно, головним чином через фізичне та моральне старіння наявної матеріально-технічної бази, зменшення обсягів капіталовкладень, розбалансування та втрати позицій окремими галузями на внутрішньому та зовнішньому ринках. Результати оцінки розвитку аграрного сектора наведені в табл. 2. Поступове нарощування обсягів продукції головним чином забезпечується за рахунок зростання виробництва продукції рослинництва, яке значною мірою залежить від погодних умов. Позитивною характеристикою такого зростання є підвищення показників продуктивності праці, урожайності та продуктивності тварин.

Зростає виробництво валової продукції у 2000–2011 рр. як в рахунку на одного середньорічного працівника, так і на 100 гектарів сільськогосподарських угідь (на 39,4% та 46,8%, відповідно). Вод-

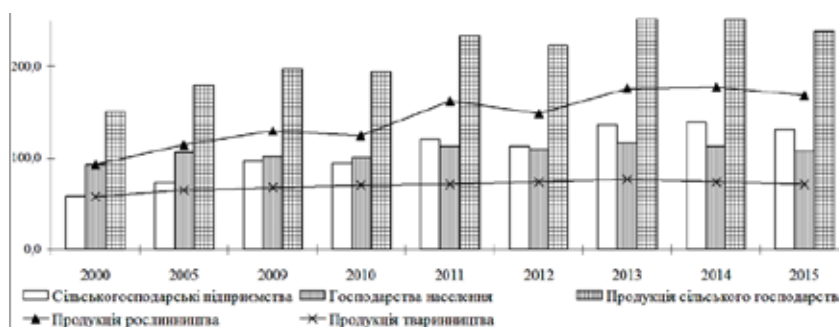

Рис. 1. Виробництво продукції сільського господарства України у постійних цінах 2010 р., млрд. грн.

Джерело: сформовано за даними Держкомстату України [8–10]

Таблиця 1

Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за організаційно-правовими формами господарювання в Україні (на кінець року)

Організаційно-правова-форма господарювання	Рік									
	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Підприємств, тис. од.	834,9	1023,4	1258,5	1294,6	1323,8	1341,78	1372,18	1331,23	1121,35	
у т.ч. державні підприємства	9,96	7,75	6,81	6,66	6,51	6,07	5,93	5,56	4,02	
акціонерне товариство	34,94	34,57	30,17	28,75	26,57	25,53	24,81	23,11	15,57	
товариство з обмеженою відповідальністю	221,90	302,94	418,14	443,22	467,82	488,78	515,37	519,61	488,20	
приватні підприємства	192,17	237,98	283,70	285,82	283,91	280,07	278,23	259,77	201,79	
виробничі кооперативи	–	4,13	3,86	3,81	3,79	2,46	2,65	2,65	2,32	
фермерські господарства	38,56	47,80	49,76	49,51	49,01	49,09	49,17	47,36	43,74	
підприємства інших форм	337,37	388,23	466,06	476,83	486,19	489,78	496,02	473,17	365,71	

Джерело: сформовано за даними Держкомстату України [8]

ночас, незважаючи на певні позитивні зрушення в економіці господарств, значними залишаються проблеми розвитку сільських територій, що є пріоритетними з позицій соціально-економічного розвитку країни. Враховуючи специфіку вітчизняного сільського господарства, слід відмітити тенденцію до активізації ролі елементів інфраструктури аграрного ринку та наслідки їх діяльності на суб'єкти господарювання. Останнє особливо яскраво проявляється на регіональному рівні. Водночас, вітчизняні суб'єкти інфраструктури знаходяться на етапі становлення та набуття нових якостей і властивостей, діють недостатньо злагоджено, що часто не дозволяє використовувати їх потенціал щодо умов системного розвитку.

Відсутність достатніх стимулів та механізмів якісного соціально-економічного зростання та вирішення проблем села. Внаслідок недостатнього рівня реалізації системного підходу в управлінні регіональним розвитком великотоварні господарства є концентровані на виробництві високорентабельної та швидкоокупної продукції. Більш трудомістке та індивідуальне виробництво зосереджене в домогосподарствах населення. Недотримання виробниками вимог раціонального природокористування призводить до виснаження угідь, негативно впливає на стан території, знижує рівень життя населення, посилюючи його розшарування. Недостатній рівень розвитку соціально-виробничої інфраструктури, зокрема в сільській місцевості, стримує розвиток широкомаштабного виробництва. Виходом з наявної ситуації є активізація різних форм самозабезпечення, зокрема, самозайнятості населення з подальшим їх об'єднанням в обслуговуючі кооперативи, споживчі спілки, артілі тощо. Організаційно-економічна діяльність спроможна стимулювати дрібнотоварне виробництво. Інтенсифікація розвитку локальних ринків є способом

інтенсивного регіонального розвитку, в тому числі за рахунок розширення сфери обслуговування.

Підвищення конкурентоспроможності діяльності суб'єктів підприємницької діяльності в напрямі реалізації Стратегії розвитку «Україна – 2020», Програми діяльності Кабінету Міністрів України на 2015–2016 рр., Угоди про Коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України, Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, пов'язане з оптимізацією відносин землекористування, формуванням відповідальності власників та користувачів природних ресурсів за наслідки своєї діяльності, забезпеченням сталого розвитку через реалізацію системи заходів природодоцільної діяльності на принципах розумної достатності. Тому напрямом активізації підприємницької діяльності на сільських територіях є реалізація підтриманої Кабінетом Міністрів України концепції «Родова садиба», головною ідеєю якої є «надати законодавче право кожному громадянину України при бажанні отримати 1 га землі для облаштування Родової садиби. Безоплатно. В постійне (або довічне) користування. Без права продажу. З правом передачі лише в спадок» (проект Закону України). Проект Концепції «РС» підтримується міністерствами і відомствами. Проект Закону України про «РС» підтриманий НААНУ. Як юридичний документ, він розглянутий і підтриманий Одеською юридичною академією. Таким чином, Реалізація концепції «Родова садиба», дозволяє реалізувати довгострокову стратегію розвитку України, повертаючи людям свою маленьку Батьківщину й не створюючи навантаження на державні та місцеві бюджети, примножуючи робочі місця, формуючи творчих та креативних людей здатних створювати своє життя разом з однодумцями.

Екстраполяція наслідків реалізації вказаної концепції та поширення діяльності в напрямі планомірного розвитку мережі населених пунктів на

Таблиця 2

Рентабельність сільськогосподарського виробництва в Україні, %

Показник	Рік								
	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Продукція сільського господарства	-1,0	6,8	13,8	21,1	27,0	20,5	11,2	25,8	...
Продукція рослинництва	30,8	7,9	16,9	26,7	32,3	22,3	11,1	29,2	...
Зернові культури	64,8	3,1	7,3	13,9	26,1	15,2	1,5	25,8	43,1
Технічні культури (насіння соняшнику)	52,2	24,3	41,4	64,7	57,0	45,8	28,5	36,5	80,5
Картопля	6,1	4,8	37,0	16,7	36,5	15,7	2,7	17,9	28,2
Овочі	14,0	17,8	12,9	62,1	17,7	-21,5	23,0	9,2	24,2
Продукція тваринництва	-33,8	5,0	5,5	7,8	13,0	14,3	11,3	13,4	...
М'ясо великої рогатої худоби	-42,3	-25,0	-32,9	-35,9	-24,8	-29,5	-43,3	-35,9	-17,9
М'ясо свиней	-44,3	14,9	12,1	-7,8	-3,7	2,0	0,2	5,6	12,7
М'ясо овець та кіз	-46,4	-32,1	-31,8	-29,5	-39,6	-40,0	-42,8	-52,2	-29,6
М'ясо птиці	-33,2	24,9	-22,5	-4,4	-16,8	-7,2	-10,0	-15,4	-6,1
Молоко	-6,0	12,2	1,4	17,9	18,5	2,3	13,6	11,0	12,6
Яйця	10,6	23,5	13,1	18,6	38,8	52,6	47,6	58,8	60,9

Джерело: сформовано за даними Держкомстату України [8–10]

сільських територіях на засадах Родової садиби дозволяє стверджувати, що відродження 600 населених пунктів, що зняті з мапи України за часи незалежності, та 600, в яких за даними паспортизації налічується від 1 до 10 жилих будинків, дозволяє отримати для облаштування однієї родової садиби за 10 років наповнення його всім необхідним для повноцінної життєдіяльності вкладення в розмірі приблизно 300 тис. гривень. Результатом інвестиційно-інноваційної діяльності стане наступне: 1) якщо площа, яку займало село, зняте з карти України, прийняти за 250 га, і віддати її під родові садиби, то а) вкладення (інвестиції) приватними (фізичними) особами, в розрахунок на один населений пункт, складуть (250x300 тис. грн.) 75 млн. грн. протягом 10 років, або 7,5 млн. грн щорічно; б) екологічно чистої плодоовочевої продукції щорічно буде вироблено на 2,5 млн. грн; 2) якщо відродити 600 населених пунктів, які зняті з карти України (і ще не зняті і в них житловими залишається 1-10 будинків, а це близько 600 сіл, які знаходяться на межі зникнення), то це забезпечить: а) зайнятість 100 тис. середньорічних працівників протягом 10 років; б) щорічні інвестиції приватних осіб у розрахунок на рік – 9 млрд. грн; в) щорічно екологічно чистої плодоовочевої продукції в розрахунок на рік буде вирощено приблизно на 3 млрд. грн; 3) у згаданих 1200 населених пунктах буде посаджено 100-150 тис. га лісових насаджень, або збережено 1-1,5 млрд. грн. бюджетних коштів на ґрунтозахисні заходи [4].

Реальність даного проекту полягає в тому, що не потребує окремого фінансування (на початковому етапі досить дії прийнятих Законів та підзаконних нормативно-правових актів) і розуміння того, що всі складові для вирішення цього питання в державі, а саме: земля, яка потребує захисту та піклування з боку держави (яка створює фінансові та інші проблеми державі); люди, які готові взяти землю під свою опіку (під родові помістя); законодавча база, яка дає можливість місцевим органам влади вирішувати ці питання у відповідності зі ст. 102-1 Земельного Кодексу України. Саме ці питання складають основу роботи ВГО НРЗЗ, яка проводиться спільно з місцевими органами влади на рівні областей, районів і сільських рад через проведення круглих столів, громадських слухань та інших форм доносить інформацію до широкої громадськості.

Враховуючи наміри Міністерства аграрної політики та продовольства України та УААН визначити Житомирську область як базову для вивчення процесів створення нових населених пунктів на сільських територіях, було прийнято рішення провести круглі столи в тих районах, де є поселення, а також в інших районах області з метою висвітлення позитивного досвіду планомірного розвитку мережі населених пунктів на сільських територіях. Ця робота також дозволила змінити ставлення до

представників нових поселень в позитивну сторону. В наш час підготовлені і затверджені Міністерством освіти і науки України, згідно з вимогами для документів такого рівня, програми вивчення теми розвитку сільських територій шляхом реалізації ідеї «Родове помістя» для студентів аграрних університетів і коледжів. Готуються підручники для освітлення впливу реалізації ідеї «Родове помістя» на розвиток сільських територій в аграрних навчальних закладах країни. У 2015 р. Житомирським агро-екологічним університетом підготовлено та проведено 5-денний семінар з представниками аграрних університетів і поселенцями України в Одеській області.

Головними принципами при створенні родового маєтку є: 1) органічне землеробство (в тому числі пермакультурний дизайн); 2) безвідходна життєдіяльність (у тому числі використання джерел відновлюваної енергії); 3) біоадекватні підходи в освіті і вихованні (ноосферна освіта). На виконання доручення Кабінетом Міністрів України, доручення від 02 червня 2014 р. № 43381/8/1-09 Мінагрополітики України визнано, що проект концепції «Родова садиба» спрямований на відродження сільських територій, створення умов для заохочення молоді та сімей з дітьми до роботи і проживання в сільській місцевості, розвиток дітей в екологічно чистому середовищі з відповідною соціальною сферою. Реалізація Концепції дозволяє вирішити демографічну, екологічну та житлові проблеми. Крім того, Коростенська міжрайонна пенітенціарна служба звернулася з пропозицією про проведення круглого столу на тему родових помість для їх контингенту з метою забезпечення зайнятості та профілактики правопорушень. Позитивні наслідки впровадження концепції «Родова садиба» (підвищення рівня зайнятості, забезпечення населення продовольством, вирішення екологічних проблем, розвитку сільських територій) були схвалені і підтримані пенітенціарною службою у вигляді апробації, як інструмент ресоціалізації та забезпечення умов щодо дострокового звільнення засуджених через механізм організації спеціальних поселень, кооперативів і споживчих товариств.

Виходячи з того, що реалізація концепції «Родова садиба маєток», дозволяє сформувати механізм для добровільного заселення сільських територій, освоєння проблемних земель і територій, що, в свою чергу, сприяє: їх ефективному розвитку, продовольчій та економічній безпеці країни, підвищенню доходів населення, забезпеченню гідної заробітної плати та умов праці, зайнятості молоді в сільській місцевості. Підтримана ініціатива Міністерства аграрної політики і продовольства про щорічну участь жителів родових поселень у найбільшій аграрній виставці в «Експоцентрі» країни. Щорічними є фестивалі, де представляють зразки продукції, виробленої у родом маєток, проводять

майстер-класи з народних ремесел, круглі столи про ведення сільського господарства, утилізації відходів, освіти і вихованні, екологічної діяльності, спільної посадки дерев та ін. Практика реалізації інноваційних підходів і соціального підприємництва реалізується в 100 діючих родових поселеннях у формі обслуговуючих кооперативів, арт-ілей, силами поселенців, оформлених як підприємці та власники особистих селянських господарств.

Таким чином, механізм досягнення самодостатності сільських територій базується на: 1) їх розвитку як невіддільній частині держави, еволюції простору і структур в ньому; 2) практичній реалізації публічного управління регіональним розвитком сільських територій. Багатовекторний характер розвитку реалізується завдяки різноманіттю форм і методів його досягнення, а також постійному процесу трансформації (перетворення енергій і елементів, що складають систему). Людина як жива система, що само розвивається, нерозривно пов'язаний з самовдосконаленням середовища свого існування, оптимізація якої можлива завдяки природному землеробству, пермакультурному дизайну, безвідходній життєдіяльності, використанню поновлюваних джерел енергії, біоадекватних методик навчання і виховання. Практична реалізація публічного управління регіональним розвитком сільських територій шляхом співпраці наступних суб'єктів території: коло поселень (збори представників поселень області); координаційна рада обласних державних організацій; облдержадміністрація або облрада. Ця схема співпраці запропонована обласним органам влади для впровадження в практику адміністрування на обласному, районному та сільському рівні в Житомирській області і може бути успішно поширена на інші громади України та світу.

Відродження 1200 населених пунктів, які зникли з карти України за роки незалежності, дозволить отримати: а) приріст населення сільської місцевості на 1200 тис. осіб; б) додаткові надходження в сімейні бюджети – 3 млрд. грн; 3) підвищення самозайнятості – близько 100 тис. чол.; 4) щорічні додаткові надходження у бюджет – 1 млрд. грн; 5) щорічна економія державного бюджету – 935 млн. грн; 6) щорічне виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції – на 6 млрд. грн; 7) зменшення імпортозалежності – 7,3%. Позитивна динаміка розвитку родових поселень (в 2001 р. було 1, в 2009 р. – 10, в 2015 р. – близько 100) залучає молодь до життєдіяльності та господарювання на сільських територіях (середній вік поселенців наразі 35±5 років). Поширення природодоцільної діяльності, мінімізація процесів обробітку ґрунту, збільшення обсягів виробництва органічної продукції дозволяють зменшити витрати на матеріально-технічне забезпечення засобів виробництва та праці.

Базовим акцентом зазначених підходів є інтен-

сифікація впливів окремих елементів виробничих і соціальних систем один на одного, за рахунок чого досягається якісно новий індивідуальний стан громадського зростання, а також значний синергетичний ефект соціально-економічних перетворень. Розширення спектру виробничої діяльності та форм їх реалізації, в тому числі за рахунок диверсифікації виробництва, поширення дистанційних форм зайнятості, розвитку підсобних виробництв та промислів, що, фактично сформували самостійну систему суспільних відносин.

Крім прямих інвестицій фізичних осіб, які не потрібно повертати, механізм РС забезпечує без бюджетних затрат та залучення інвесторів: виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції; економію бюджетних коштів на проведення ґрунтозахисних заходів; підвищення рівня зайнятості та еколого-економічної стійкості території. Населення країни є інвестором розвитку сільських територій.

Висновки. Об'єктами інноваційної діяльності у випадку «РС» є: проект Концепції «Родова садиба» – доручення Прем'єр-Міністра України від 3.08.2009 р. № 43381/1/1-09 8-ми міністерствам і відомствам і їх пропозиція вмонтувати принцип «РС» в «Програму сталого розвитку сільських територій до 2020 року», яка на той час розроблялась Міністерством аграрної політики України; земельні ділянки під «РС»: інновація – 1 га, до 50% цієї ділянки повинно бути засаджено неплодовими деревами; нові підходи в освіті й вихованні підростаючого покоління – пріоритетною є ноосферна освіта як біоадекватна методика; впровадження технологій органічного виробництва – екологічно чиста сільгосппродукція за одночасної значної економії часу людини та фінансових ресурсів; технічні та технологічні рішення організації забезпечення енергоресурсами (альтернативні види виробництва енергії) та механізмом безвідходної життєдіяльності; організаційні рішення у забезпеченні товарами та послугами (споживчі товариства); обслуговування виробничого сектору (обслуговуючі кооперативи), виробництво – арт-ілей; управління життєдіяльністю населеного пункту (нового поселення) – організація та реєстрація в установленому порядку громади, як форми громадського управління життєдіяльністю поселення в умовах децентралізації управління проголошеного в країні; поселенці РС, господарюючи в межах нових населених пунктів, активно розвивають насадництво та селекційну справу, розробляють і впроваджують інноваційні, зокрема, нано-, ІТ-технології (наприклад, поселення Тамера в Португалії відоме своїми технологіями по використанню відновлюваних джерел енергії та очистці води, розроблених для проекту «Біосфера 2» для підготовки життя на Марсі, дослідники якого стали новими поселенцями). Середній вік поселенців в Україні – 35 років. Це молоді люди, які хочуть і можуть працювати, мають вищу освіту, народжують

дітей, готові інвестувати в населений пункт працю і кошти. До того ж, ці інвестиції ніхто не буде вимагати повернути. В сільській місцевості починають розвиватися ремесла, сфера послуг та інфраструктура, активно впроваджуються дистанційні (ІТ, редактори, інтернет-магазини, консультації тощо), вахтові (екологічне будівництво, ландшафтний дизайн, заготівля грибів, ягід, овочів, фруктів, фіточаїв) методи роботи та інше. Розпочинають роботу арт-ілі та обслуговуючі кооперативи. Люди більше встигають за менший проміжок часу, є більш здоровими та щасливими. А головне, вони самі взяли на себе відповідальність за своє життя, життя своїх близьких та територію, на якій проживають, й само реалізуються, створюючи самодостатні екосистеми, медіа- та дизайнерські проекти, відроджуючи історію та культуру, формуючи суспільство майбутнього.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрійчук В.Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання: Монографія /В.Г. Андрійчук. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. – 216 с.
2. Саблук П.Т. Світове і регіональне виробництво аграрної продукції: Монографія / П.Т. Саблук. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 210 с.
3. Прокопа І. Селянські господарства в Україні: генезис, сучасні виклики та доміанти розвитку / І. Прокопа, Д. Крисанов // Економіст. – 2013. – № 11. – 6–10.
4. Кальна-Дубинюк Т.П. Сільськогосподарське дорадництво України: особливості становлення та перспективи розвитку / Т.П. Кальна-Дубинюк // Інформаційний вісник стану та перспектив розвитку дорадництва в Україні. – К.: Науково-методичний центр аграрної освіти, 2009. – С. 5–14.
5. Клочан В.В. Інституціональне забезпечення середовища інформаційно-консультаційного забезпечення в період реформування аграрної сфери / В.В. Клочан // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2011. – Вип. 4 (62). – Т2. – С. 33-39.
6. Плакса Ю.В. Мировой опыт организации информационно-консультационных служб / Ю.В. Плакса // Культура народов Причерноморья. – 2008. – № 147. – С. 150–152.
7. Проданова І.І. Методологічні засади становлення інфраструктури аграрного ринку // Агроінком. – 2005. – № 7. – С. 2–4.
8. Статистична інформація // Держкомстат України. Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Ukrstat.org – публікація документів Державної Служби Статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2006/sg/sg_rik/sg_u/rrv_sgp_u.html
10. Банк даних Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Database/14SILGOSP_/databasetree_uk.asp
11. Вернадський В.І. Проблемы биогеохимии. – М.: Наука, 1980.
12. Батуріна Г.М. «Родова садиба» – один з напрямів сталого розвитку сільських територій // Агроінком. – 2013. – № 4–6.
13. Plotnikova M. Conceptual Basis for Ukrainian Rural Development // Regional Formation and Development Studies. – 2015. – № 3.
14. Plotnikova M. Innovative character of rural territories social potential realization // Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Development. – 2014. – № 36. – № 4.

REFERENCES:

1. Andriichuk V.H. Kapitalizatsiia silskoho gospodarstva: stan ta ekonomichne rehuliuвання: Monohrafiia /V.H. Andriichuk. – Nizhyn: TOV «Vydavnytstvo «Aspekt-Polihraf», 2007. – 216 s.
2. Sabluk P.T. Svitove i rehionalne vyrobnytstvo ahrarnoi produktsii: Monohrafiia / P.T. Sabluk. – K.: NNTs IAE, 2008. – 210 s.
3. Prokopa I. Selianski hospodarstva v Ukraini: henezys, suchasni vyklyky ta dominanty rozvytku / I. Prokopa, D. Krysanov // Ekonomist. – 2013. – #11. – 6–10.
4. Kalna-Dubiniuk T.P. Silskohospodarske doradnytstvo Ukrainy: osoblyvosti stanovlennia ta perspektyvyrozvytku/T.P.Kalna-Dubiniuk//Informatsiinyi visnyk stanu ta perspektiv rozvytku doradnytstva v Ukraini. – K.: Naukovo-metodychnyi tsentr ahrarnoi osvity, 2009. – S. 5–14.
5. Klochan V.V. Instytutsionalne zabezpechennia seredovyshcha informatsiino-konsultatsiinoho zabezpechennia v period reformuvannia ahrarnoi sfery / V.V. Klochan // Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomoria. – 2011. – Vyp. 4 (62). – T2. – S. 33-39.
6. Plaksa Yu.V. Myrovoi opyt orhanyzatsyy ynformatsyonno-konsultatsyonnykh sluzhb / Yu.V. Plaksa//Kultura narodov Prychornomoria. –2008. – #147. – S. 150–152.
7. Prodanova I.I. Metodolohichni zasady stanovlennia infrastruktury ahrarnoho rynku // Ahroinkom. – 2005. – #7. – S. 2–4.
8. Statystychna informatsiia // Derzhkomstat Ukrainy. Ofitsiinyi sait. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Ukrstat.org – publikatsiia dokumentiv Derzhavnoi Sluzhby Statystyky Ukrainy. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2006/sg/sg_rik/sg_u/rrv_sgp_u.html
10. Bank danykh Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Database/14SILGOSP_/databasetree_uk.asp
11. Vernadskyi V.Y. Problemy byoheokhymyy. – M.: Nauka, 1980.
12. Baturina H.M. «Rodova sadyba» – odyz z napriamiv staloho rozvytku silskykh terytorii // Ahroinkom. – 2013. – # 4–6.
13. Plotnikova M. Conceptual Basis for Ukrainian Rural Development // Regional Formation and Development Studies. – 2015. – #3.
14. Plotnikova M. Innovative character of rural territories social potential realization // Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Development. – 2014. – #36. – #4.